

Çin Halk Cumhuriyeti-Hindistan Sınır Sorunlarının Yerel, Bölgesel ve Küresel Faktörler Bağlamında Analizi: Doğu Ladakh Örneği

Analysis of the People's Republic of China-India Border Disputes in the Context of Local, Regional and Global Factors: The Case of Eastern Ladakh

Ahmet ÜÇAĞAÇ*

Arş. Gör. Dr., Sakarya Üniversitesi,
Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
aucagac@sakarya.edu.tr
0000-0002-1731-2946

*Sorumlu Yazar/Corresponding Author

Duygu KALKAN

Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler ABD
duygu.kalkan@ogr.sakarya.edu.tr
0000-0002-6650-5357

Araştırma & Yayın Etiği

Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş,
iThenticate yazılımı ile taranmış,
araştırma yayın ve etiğine aykırılık tespit edilmemiştir.

Research & Publication Ethics

This article was reviewed by at least two referees,
a similarity report was obtained using iThenticate, and
compliance with research/publication ethics was confirmed.

CC BY-NC 4.0

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial
License altında lisanslanmıştır.

This paper is licensed under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial License

Atıf/Citation

Üçağaç, Ahmet , Kalkan, Duygu . "Çin Halk Cumhuriyeti-Hindistan Sınır Sorunlarının Yerel, Bölgesel ve Küresel Faktörler Bağlamında Analizi: Doğu Ladakh Örneği".
Akademik İncelemeler Dergisi 285-307 .
<https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.1322831>

Çıkar Çatışması/Conflict of Interest

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.
The authors declared no conflict of interest.

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi/Date Received: 05.07.2023
Kabul Tarihi/Date Accepted: 16.08.2023
Yayın Tarihi/Date Published: 15.10.2023

ISSN: 1306-7885

E-ISSN: 2602-3016

Cilt/Volume: 18 | Sayı/Issue: 2 |
Yıl/Year: 2023 (Ekim/October)

Çin Halk Cumhuriyeti-Hindistan Sınır Sorunlarının Yerel, Bölgesel ve Küresel Faktörler Bağlamında Analizi: Doğu Ladakh Örneği

Öz

Hindistan'ın 1947'de İngiltere'den bağımsızlığını kazanması ile Çin'in Komünist bir Halk Cumhuriyeti olarak 1949'da kurulmasından günümüze dek aralarında süregelen sınır anlaşmazlıkları, iki ülke arasındaki ilişkiyi belirleyen en önemli konuların başında gelmektedir. İki ülkenin de geçmişinde Batı'nın aşağılayıcı müdahalelerine maruz kalmış olması kuruluşlarının ilk on yılında birbirlerine karşı Pan-Asyacı idealist yaklaşımlar benimsemelerini sağladı. Ancak çok geçmeden çatışmaya başlayan ulusal çıkarları, Asya idealizminin altını oymaya başladı. Nitekim 1962 gibi erken bir dönemde sıcak çatışmaya girerek Asya idealizmini bir kenara bırakıp ulus devlet realizmini benimsemiş oldular. Bu bağlamda çalışmanın temel amacı "1950'li yıllarda Çin Halk Cumhuriyeti ile Hindistan arasında idealist düzlemde gelişen ilişkiler kısa bir süre sonra neden realist bir düzleme kaydı?" sorusuna cevap aramaktır. Bununla birlikte bu çalışma genel anlamda sınır sorunlarının bu dönüşüm üzerindeki etkisine odaklanırken, özel olarak Doğu Ladakh ihtilafının iki ülke arasındaki ilişkilerin idealist bir düzlemde realist bir düzleme kaymasındaki rolünü ortaya koymaya çalışmaktadır. Sonuç olarak, bu çalışma 21. yüzyılın yükselen iki gücü arasındaki en sorunlu alanlardan biri olan sınır anlaşmazlıklarının süreç içerisindeki evrimini ve bunun iki ülkenin dış politika vizyonlarının değişimleri üzerindeki etkisini analiz etmektedir. Güvenlik ikilemi bu analize teorik bir çerçeve olarak rehberlik ederken, Çin Halk Cumhuriyeti ve Hindistan arasındaki sınır sorunlarının yerel, bölgesel ve küresel yönlerini ve bunların iki ülkenin dış politikası üzerindeki etkilerini anlamak için süreç izleme yöntemi kullanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çin Halk Cumhuriyeti, Hindistan, güvenlik ikilemi, sınır sorunları, Doğu Ladakh ihtilafı.

Analysis of the People's Republic of China-India Border Disputes in the Context of Local, Regional and Global Factors: The Case of Eastern Ladakh

Abstract

Since India's independence from Britain in 1947 and China's establishment as a Communist People's Republic in 1949, border disputes have been one of the most critical issues that have characterized the relationship between the two countries. The fact that both countries had a history of humiliating Western interventions led them to adopt Pan-Asian idealistic approaches towards each other in the first decade of their foundation. Soon, however, their conflicting national interests began to undermine Asian idealism. Indeed, by engaging in hot conflict as early as 1962, they abandoned Asian idealism and adopted nation-state realism. In this context, the primary purpose of this study is to focus on the impact of border issues on this transformation in general while trying to reveal the role of the Eastern Ladakh dispute in shifting the relations between the two countries from an ideological to a realistic ground. Consequently, this study analyzes the evolution of border disputes, one of the most problematic areas between the two rising powers of the 21st century, and their impact on the growth of their foreign policy visions. While the Security Dilemma guides this analysis as a theoretical framework, the process tracing method is used to understand the local, regional and global aspects of border issues between the People's Republic of China and India and their impact on the two countries' foreign policy.

Keywords: People's Republic of China, India, security dilemma, border issues, Eastern Ladakh conflict.

Extended Abstract

The primary purpose of this study is to answer the question, “Why did the relations between the People's Republic of China and India, which developed on an idealistic basis in the 1950s, shift to a realistic basis after a short period?”. In addition, the study focuses on the impact of border disputes on this transformation in general and tries to reveal the role of the Eastern Ladakh dispute in shifting the relations between the two countries from an ideological ground to a realistic one. Since India's independence from Britain in 1947 and China's establishment as a Communist Peoples Republic in 1949, border disputes have been one of the most critical issues that have characterized the relationship between the two countries. The fact that both countries had a history of humiliating Western interventions led them to adopt Pan-Asian idealistic approaches towards each other in the first decade of their foundation. Soon, however, their conflicting national interests began to undermine Asian idealism. Indeed, by engaging in hot conflict as early as 1962, they abandoned Asian idealism and adopted nation-state realism. In this respect, this study analyzes the evolution of border disputes, one of the most problematic areas between the two rising powers of the 21st century, and their impact on the growth of their foreign policy visions.

In the decade between India's independence and emergence as a sovereign state on the international stage in 1947 and the establishment of the Peoples Republic of China as a Communist Peoples Republic in 1949, the two countries adopted similar approaches in many areas. India and the People's Republic of China adopted an ideological foreign policy during this period. They supported the Non-Aligned Movement with idealistic approaches to show that international politics, which was trapped in the bipolar structure formed by the capitalist bloc led by the US on the one hand and the communist bloc led by the USSR on the other, could be taken out of the atmosphere of competition and conflict and an environment where friendship and cooperation would be possible. During this period, the two countries have chosen to cooperate closely to maintain their social, political and economic development and stability. However, even though these two countries tried to improve their relations with the Non-Aligned Movement to be protected from American or Soviet influence, the conflict of interests between the two countries arising from border issues led to strained relations and confrontation between the parties. Thus, a new phase in relations between the two sides began with the hot conflict 1962 over border issues in eastern Ladakh.

With this conflict, the friendly relations between them, thanks to the foreign policy practices dominated by idealist approaches from their establishment until this period, were replaced by foreign policy practices in which realist approaches were adopted, and tensions prevailed. Nevertheless, for many years after the 1962 conflict, the two countries managed their border disputes non-confrontationally. By 2020, however, several hot conflicts had resulted in the disappearance of what could be called the status quo of non-conflict in border disputes between the two countries. Thus, bilateral relations have entered an atmosphere where tensions and mutual distrust could escalate into conflict. The new political situation between the parties, based on the strategic reality, has dramatically undermined mutual trust. In

the meantime, the growing mistrust between the two countries and regional tensions have increased the likelihood of more significant conflict over border disputes. Mutual suspicion leads the parties into a severe security dilemma, which increases the possibility of conflict. The security dilemma is a primary source of conflict between neighboring states with troubled relations. It puts the situation in an inextricable spiral as every step taken by one of the parties regarding its security is perceived by the other actor as a security threat against itself.

The People's Republic of China-India security dilemma escalated dramatically in the early twenty-first century. China's high growth trajectory, the development of its infrastructure along the Indian border and the rapid modernization of the People's Liberation Army (PLA) has dramatically increased India's security concerns. In addition, the China-Pakistan alliance, India-US rapprochement and the struggle for influence in Asia are three other factors contributing to the growing rivalry between the two countries. As a result, as relations between the People's Republic of China and India continue in an atmosphere of mutual distrust and competition, the security dilemma between them will likely increase significantly. Accordingly, the militarized territorial dispute between the two will likely escalate and evolve into more significant conflicts.

Giriş

Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) ve Hindistan İkinci Dünya Savaşı sonrası iki kutuplu uluslararası yapıda egemenliklerini korumak ve yabancıların etkisinden korunmak için alternatif dış politika arayışlarına girdi. İki ülkenin de geçmişinde Batı'nın aşağılayıcı müdahalelerine maruz kalmış olmasının yanında bu dönemde uluslararası siyasete hâkim olan iki kutuplu yapının dünya barışına hizmet etmeyeceğine olan ortak inançları dünya barışı için alternatif bir oluşum olan Bağlantısızlar Hareketi'ne katılmalarını sağladı (Kasım, 2020, 547-563). Dolayısıyla bu dönemden itibaren aralarında sınır problemleri yaşanmasına rağmen hem ÇHC hem de Hindistan iki kutuplu dünya düzeni içerisinde egemenliklerini koruyabilmek için yakın iş birliği yapmaya ihtiyaç duydu. Uluslararası yapının iki kutbunu oluşturan dönemin iki süper gücü Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ile ittifak kurmadan egemenliğini koruma amacı, birçok Asya ve Afrika ülkesinde olduğu gibi ÇHC ile Hindistan'ın da dış politikalarının temelini oluşturdu. Böylelikle katıldıkları Bağlantısızlar Hareketi'nin uluslararası ilişkilerde benimsediği prensipler Pekin ve Yeni Delhi'nin dış politikalarının şekillenmesinde önemli bir rol oynadı.

1955 yılında Endonezya'nın Bandung kentinde gerçekleştirilen konferansta Bağlantısızlar Hareketi içindeki ülkelerin dayanışma ve iki kutuptan herhangi birine dahil olmama ilkeleri üzerinde durulan en önemli gündem maddeleri oldu (Abraham, 2008, 195-219). Bağlantısızlar Hareketi iki süper güç karşısında egemenliklerini koruma endişesi duyan Çin, Hindistan, Mısır, Endonezya gibi devletlerin bir araya gelerek dünya politikasında kutuplaşma yerine dayanışma ve diyalogu öneren üçüncü bir güç olarak ortaya çıkmasıyla oluştu. İki kutuplu dünyada üçüncü dünya ülkelerinin çıkarlarını koruyabilmek için sıkı iş birliği içerisinde olmayı amaçlayan Bağlantısızlar Hareketi, ideolojik ayrışmalara

bakmaksızın emperyalizme karşı direnmeyi ve üçüncü dünya ülkelerinin çıkarlarını gözetmeyi temel hedefleri olarak belirledi (Abraham, 2008, 195-219). Ancak zaman içerisinde taraf ülkelerin aralarındaki sorunlarda daha güçlü olanın askeri araçların kullanımı dâhil, ulusal çıkarlarını korumak için her yönteme başvurması hareketin idealist dayanışmacı ilkelerinin işlevsiz olduğunu ortaya çıkarmaya başladı. Netice itibariyle zaman içerisinde askeri kapasitelerini arttıran hareketin en büyük iki tarafı olan ÇHC ve Hindistan'ın 1960'larda sınır sorunlarından dolayı sıcak çatışmaya girmesiyle dayanışma ruhu yerini sert bir rekabete bırakmaya başladı.

Sınır sorunlarının ikili ilişkilerin merkezine oturmaya başladığı yeni dönemde ÇHC "Güney Tibet" olarak adlandırdığı Hindistan kontrolündeki Arunachal Pradesh eyaletindeki 90 bin kilometrelik alandaki hak iddialarını, Hindistan ise Doğu Ladakh'ta ÇHC'nin Aksai Chin olarak adlandırdığı platoları kapsayan 38 bin kilometrelik alanın ÇHC tarafından işgal edildiği iddialarını sıklıkla gündeme getirmeye başladı (Fisher ve Rose, 1962, 27-37; Maxwell, 1999, 905-918; Bahir ve Tai, 2022, 285; Sen, 2014, 1307-1316). 1960'lara gelindiğinde iki tarafın da sınır meseleleri nedeniyle birbirlerine yaptığı bu suçlamalar 1962 yılında zirveye çıktı ve bu süreç iki güç arasında yaşanan sıcak çatışmayla sonuçlandı. Keşmir bölgesinin doğusunda kalan geniş platoların, askeri açıdan daha güçlü olan ÇHC tarafından işgal edilmesi İkinci Dünya Savaşı'ndan o tarihe kadar esen Asya idealizmi rüzgârını da sona erdirerek bölge siyasetine realist yaklaşımın yerleşmeye başlamasına neden oldu. Bu dönemden sonra iki ülke arasındaki ilişkiler zaman zaman gerginleşse de sınır sorunlarında bir çatışmasızlık statükosu hâkim oldu ve 2020 yılına kadar ciddi bir çatışma yaşanmadı. Ancak 2020 yılında taraflar arasında yeniden başlayan sınır çatışmaları bu statükoyu bozmaya başladı.

Bu bağlamda ÇHC ile Hindistan'ın 2020 yılında yaşadığı sınır çatışmaları, yetmiş yıllık ilişkinin derinden sarsılmasına yol açması hasebiyle dönüm noktası niteliği taşımaktadır. Asya'nın iki devi arasında yaşanan bu çatışmalar, bölgede kaotik bir ortam yaratarak "Doğu Ladakh" krizini ortaya çıkardı (Outlook India, 21 Mayıs 2020; Aljazeera, 28 Mayıs 2020; Zhang, 2022, 1; Gokhale, 2021, 3). Mayıs 2020'de Ladakh'ın savunması için stratejik öneme sahip Pangong Gölü'nün çevresinde başlayan gerilim (The Indian Express, 24 Mayıs 2020; Aljazeera, 28 Mayıs 2020) 15 Haziran'da Galwan Vadisi'nde yaşanan çatışmalarla birlikte doruk noktasına ulaştı (The Indian Express, 16 Haziran 2020; BBC News, 14 Aralık 2020). Çin, Mayıs 2020'ye kadar Ladakh'ta Hindistan'ın kontrolünde yer alan birkaç noktaya saldırı başlatarak, bu bölgeyi fiziksel olarak işgal etmeye çalıştı. Böylece iki ülkenin on binlerce askeri çatışma içine girdi ve taraflar savaşın eşiğine geldi (The Print, 28 Mayıs 2020; AP News, 6 Eylül 2020; Anadolu Ajansı, 29 Eylül 2020; Anadolu Ajansı, 2 Eylül 2020; The Economist, 29 Mayıs 2020). ÇHC ile Hindistan'ın uzun ve karmaşık bir tarihe sahip olan ihtilafli bölgede yaşadığı bu çatışmanın ardından, sınır anlaşmazlıkları iki ülke arasındaki ilişkilerde yeniden merkezi bir konuma yükseldi. Nitekim Hu Shisheng ve Wang Jue gibi Çinli uluslararası ilişkiler uzmanları, Ladakh'ta gerçekleşen bu gelişmeleri "ikili ilişkilerde 1962 Savaşı'ndan bu yana en düşük nokta" olarak tanımlarken (Shisheng ve Jue, 2020, 37-65); Hintli jeostratejist Brahma Chellaney ise bu çatışmalara Depsang (2013) ve Chumar (2014) saldırılarından çok daha kritik bir önem atfederek, Ladakh krizini "Himalayalar'da bir taşma noktası" olarak tanımladı (Stagecraft and Statecraft, 12 Haziran 2020).

1. ÇHC-Hindistan Sınır Anlaşmazlıklarının Yerel ve Bölgesel Boyutu

ÇHC ile Hindistan'ın 2020 yılında Doğu Ladakh'ta yaşadığı sınır anlaşmazlıklarının kökeni, iki ülkenin modern kuruluş dönemine kadar uzandığından (Amir vd., 2020, 2; Carneige, 4 Haziran 2020) yaşanan çatışmaların dinamiklerini anlamlandırabilmek, mevcut duruma ve ilişkilerin geleceğine dair okumalarda bulunabilmek, ancak taraflar arasındaki ilişkilerin gelişimine geniş bir perspektiften bakmakla mümkün olacaktır. Bu bağlamda, ÇHC ile Hindistan'ın kuruluşlarından itibaren süregelen sınır anlaşmazlıklarının seyri ve bu süreçte tarafların attıkları adımları anlamak büyük önem taşımaktadır.

İki kadim kültür havzasını temsil eden ÇHC ile Hindistan arasındaki sınır anlaşmazlıklarının temeli iki ülkenin modern kuruluşlarına kadar uzanmaktadır (Gopalachari, 1963, 1-2). 1949 yılında ÇHC'yi tanıyan ilk ülkelerden biri olan Hindistan, 1950 yılında Komünist Çin'e büyükelçi atayarak ÇHC ile diplomatik ilişkileri tesis etti. Bu dönemde iki ülke arasında kurulan olumlu ilişkiler sayesinde, ortaya çıkan sınır anlaşmazlıkları herhangi bir çatışmaya dönüşmeden çözüme kavuşturulabildi (Huttenback, 1964, 201-207). Ancak tarafların iyi ilişkileri bozmamak ve sınır anlaşmazlıklarını çatışmaya dönüştürmemek ekseninde yürüttüğü bu politikalar, aralarındaki sınır anlaşmazlıklarına yönelik kalıcı çözümler üretecek düzeye ulaşamadı. Dolayısıyla, 1950'li yıllarda iki ülke bir yandan ikili ilişkilerini güçlendirmeye çalışırken, diğer yandan da sınır ihlalleri konusunda karşılıklı olarak suçlamalarda bulunmaları aralarındaki soruna kalıcı bir çözüm geliştirme noktasında yaşadıkları zorlukları gösterdi.

Sömürgecilik döneminde Batı'nın üstünlüğü karşısında yaşadıkları onur kırıcı hezimetler ve Batı üstünlüğüne duydukları öfke iki kadim medeniyetin devamı olan ÇHC ve Hindistan'ın uluslararası ilişkilerde idealist bir yaklaşım benimsemesinin en önemli motivasyon kaynağı oldu. Bu durum ÇHC ile Hindistan'ı yeni bir dünya düzeni hayaliyle Asyalı kimliği altında dayanışma içinde olmaya sevk etti. Sömürge kolonilerden çekilme dönemine denk gelen bu süreçte iki ülke de aralarındaki bazı olumsuzlukları görmezden gelerek, bağların güçlendirilmesi konusunda olumlu adımlar atarak yakınlaşma ve barış içinde bir arada yaşama noktasında ortak bir irade ortaya koydu. Bu anlamda Haziran 1954'te Dönemin ÇHC Başbakanı Zhou Enlai'nın Hindistan'a resmi ziyarette bulunmasından birkaç ay sonra Çin-Hindistan ortak bildirisinde "barış içinde bir arada yaşamının prensipleri" olan Panch Shila İlkeleri (Pancsheel) önerildi (Ministry of External Affairs Government of India, Haziran 2004). Akabinde Ekim 1954'te Yeni Delhi'de Ticaret Anlaşması imzalandı (LII of India, 1954) ve dönemin Hindistan başbakanı Jawaharlal Nehru, Çin'e iade-i ziyarette bulundu (Quartz, 14 Mayıs 2015). Ne var ki Panch Shila İlkeleri ve Nehru'nun ziyareti görünüşte iki ülke arasındaki bağların güçlendiğine işaret etse de, devamındaki gelişmeler bu minvalde seyretmedi. Çok geçmeden iki ülkenin dış politikalarında benimsedikleri idealist yaklaşımlar yerini ulusal çıkarların hiçbir surette ötelenmediği ve reel politik hesapların üstün geldiği realist yaklaşımlara bıraktı.

ÇHC ile Hindistan aralarındaki sınır anlaşmazlıklarına ilişkin ilk müzakerelere 1960 yılında başladılar. Müzakerelerin başlarında Hindistan, kendisine ait olduğunu iddia

ettiği ve Doğu Ladakh olarak isimlendirdiği Keşmir'in ÇHC kontrolündeki doğu uzantısı olan bölgenin kendisine devredilmesi konusunda ısrarcı bir tutum sergiledi. Böylece Hindistan Çin'in Fiili Kontrol Hattı konseptini reddetmiş oldu. Nihayetinde müzakerelerin çıkmaza girmesiyle birlikte, iki ülke arasındaki ilişkiler gerilim sürecine girdi. Çok geçmeden iki ülke arasında sıcak çatışmanın yaşandığı 1962 yılında idealist yaklaşımlar tamamen terk edilerek, iki ülkenin de dış politikalarına realist yaklaşımlar hâkim olmaya başladı (Jacob, 2011, 35). Asya'nın iki devi arasında yaşanan bu savaşta ÇHC, Hindistan'ı mağlup ederek, Fiili Kontrol Hattı'nı kendi iddialarına göre Hindistan'a dayatmayı başardı. Ağır yenilgi alan Hindistan ise Çin'in belirlediği sınırları kabul etmek zorunda kaldı. Böylece, ÇHC ile Hindistan arasındaki sınır anlaşmazlığı, 1962 yılındaki Çin-Hint Savaşı'yla derinleşerek askeri alana taşınmış oldu (Malone ve Mukherjee, 2010, 141; Sukumaran, 2003, 332-356).

Hindistan'ın ağır yenilgisiyle nihayete eren bu savaşta, her iki taraftan toplam 2000'den fazla asker yaşamını yitirdi. Yaklaşık bir ay süren savaşın ardından Çin, Keşmir'in doğu ucu olan Aksai Chin bölgesini ele geçirdi ve imzalanan "huzursuz ateşkes" (Bashir ve Taj, 2022, 284) ile Fiili Kontrol Hattı'nı oluşturdu. Böylelikle Fiili Kontrol Hattı'nın konumuna ilişkin anlaşmazlıkların başlangıcı olan Çin-Hint Savaşı ve sonuçlarıyla iki ülke arasındaki sınır anlaşmazlıkları kronikleşmiş oldu. Bununla birlikte, iki taraf da 1993 yılında "Barış ve Sükunetin Sürdürülmesine İlişkin Antlaşma" imzalanana kadar Fiili Kontrol Hattı'nı işlevsel sınır olarak resmen kabul ederken bu antlaşmayla, fiili kontrol çizgisini aşmayacakları ya da kontrol hattına dair anlaşmazlıkların ortaklaşa kontrol edilip belirlenmesi konusunda uzlaştılar (Westcott, 2021, 11).

Ne var ki iki güç arasında sınır anlaşmazlığıyla ilgili bir düzenleme yapılmış olsa da 1967 yılında iki ülke arasında sınır çatışmaları tekrar yaşanmaya başladı ve taraflar arasında 1979 yılına kadar diplomatik ilişki kurulmadı. Mao Zedong'un 1976 yılındaki ölümüne dek Hindistan'a yönelik olumsuz tavrını sürdüren Çin, Mao'nun ölümünden sonra Hindistan ile diplomatik ilişkilerini yeniden tesis etti. İki ülke arasında diplomatik ilişkilerin kurulmasının üzerine 1978 yılında yapılan ticari iş birlikleriyle ilişkilerde derinleşme sağlansa da, sınır anlaşmazlıklarını nihayete erdirecek düzeyde ilerlemeler kaydedilemedi (Gokhale, 2022, 12).

2. Çin-Hindistan Sınır Sorunlarının Bölgesel ve Küresel Boyutu

SSCB'nin 1979'da Afganistan'ı işgal edip Güney Asya Bölgesi'ne inmesini güvenliği açısından bir tehdit olarak algılayan Çin, Mao'nun ölümüyle başlayan Hindistan ile yakın ilişki geliştirme sürecini hızlandırdı. Öte yandan Hindistan da Çin'in SSCB tehdidinden dolayı ABD ve Pakistan ile yakın iş birliğine yönelme ihtimaline karşı Pekin'in yakınlaşma yönünde attığı adımlara olumlu yanıt vererek, bu ülkeyle olan sınır sorunlarını çözme girişimi başlattı. Bu kapsamda dönemin Hindistan Dışişleri Bakanı Atal Bihari Vajpayee, 1962 Savaşı'ndan sonra ilk defa 1979 yılında Çin'i ziyaret etti. Bu süreçte taraflar arasında yaşanan olumlu diplomatik gelişmelere ek olarak, SSCB'nin Afganistan'ı işgali Çin'in Hindistan ile ilişkilerine yeni bir ivme kazandırdı. SSCB'nin bu hareketi gerek ideolojik ayrılıklar gerekse sınır anlaşmazlıkları nedeniyle sorunlu bir ilişki içinde olduğu Çin'in güvenlik kaygılarını

büyük ölçüde arttırdı. Bunun üzerine Çin, Hindistan ile ilişkilerini düzeltme ihtiyacı hissetti. Bu gelişmeler Çin'in Keşmir meselesinde daha tarafsız bir pozisyon benimsemesine neden oldu. Bunun üzerine Haziran 1980'de Den Xiaoping Keşmir sorununun Hindistan ve Pakistan arasında barışçıl bir şekilde çözülmesi gereken bir anlaşmazlık olduğunu ifade etti (Garver, 1996, 327). Böylece, iki ülke arasındaki ilişkiler 1987 yılına kadar süren olumlu bir atmosferde ilerledi.

Ancak, 1987 yılında Çin'in Arunachal Pradesh eyaletinin Tibet'in bir parçası olduğunu ve dolayısıyla kendi egemenliğine devredilmesi gerektiğini iddia etmesiyle birlikte bu süreçte ilişkilere hâkim olan olumlu atmosfer sona erdi. Akabinde taraflar, Arunachal Pradesh sınırındaki Sulu La ve Bum La bölgesinde çatışmanın eşiğine geldi. Bu gerginlik, dönemin Hindistan Dışişleri Bakanı Narayan Datt Tiwari'nin Pekin ziyareti ve 1988 yılında dönemin Hindistan Başbakanı Rajiv Gandhi'nin gerçekleştirdiği ÇHC ziyareti sayesinde yatıştı (Kumar, 2019, 720-728). Söz konusu ziyaretlerde tarafların "karşılıklı olarak kabul edilebilir, adil ve makul bir çözüm arayışı" konusunda hemfikir olmaları sayesinde ÇHC ile Hindistan ilişkilerinde yeni bir dönem başlamış oldu. Böylece iki ülke de dış politika değişikliğine giderek, ilişkileri normalleştirme yönünde ve sınır sorunlarının çözümüne ilişkin yeniden adımlar atmaya başladı. Buna bağlı olarak iki ülke karşılıklı olarak Fiili Kontrol Hattı boyunca barış ve sükuneti korumayı taahhüt etti (Gokhale, 2021, 4). Ayrıca birliklerini çatışma bölgelerinden geri çekme konusunda mutabakata vararak, sınır müzakereleri için ortak çalışma grubu kurdu. 1988 yılında da Panch Shila İlkeleri kapsamında yayımladıkları bildiriye, sınır sorunlarının çözümü konusunda ortak bir çalışma yürütmeye karar verdiler. Nihayetinde taraflar arasında oluşan bu ılımlı hava iş birliği antlaşmaları ve karşılıklı olarak konsoloslukların açılmasıyla taçlandırıldı (Ganguly, 1989, 1132-33).

Pekin ve Yeni Delhi, 1993 yılında Fiili Kontrol Hattı üzerinde Barış ve Sükûnetin Sürdürülmesine İlişkin (Border Peace and Tranquility Agreement) ilk antlaşmalarını imzalarken (United Nations Peacemaker, 7 Eylül 1993); 1996 2005 ve 2013 yıllarında güven artırıcı tedbirlere ilişkin diğer antlaşmaları imzaladı (United Nations Peacemaker, 29 Kasım 1996; United Nations Peacemaker, 11 Nisan 2005; Government of India Ministry of Defence, 9 Aralık 2013). 2003 yılında Hindistan, Tibet'in ÇHC'ye ait olduğunu; ÇHC ise, Sikkim'in Hindistan'a ait olduğunu resmi olarak tanıdı. Bunun müteakibinde taraflar, Nisan 2005'te, aralarındaki sınır sorununun çözümü için "Parametreler ve Yol Gösterici İlkeler Anlaşması'nı" imzaladı ve 2006 yılını "Çin-Hindistan Dostluk Yılı" olarak ilan etti (Ministry of External Affairs Government of India, 11 Nisan 2005; Government of India Ministry of Defence, 1 Aralık 2005). Ne var ki Çin'in Hindistan Büyükelçisi Cheng Ruisheng'in bu dönemde iki ülke arasındaki ilişkileri, "tüm gelişmelere rağmen, karşılıklı güven eksikliğinin sürdüğü yıllar" olarak tanımlaması (Ishak, 2011, 213-219) görünürde atılan olumlu adımlara rağmen arka planda sorunların yaşanmaya devam ettiğini gösteriyordu. Nitekim dönemin ÇHC devlet başkanı Hu Jintao'nun Kasım 2006'daki Hindistan ziyaretinden birkaç gün önce, Çin'in Hindistan Büyükelçisi Sun Yuxi Arunachal Pradesh Eyaleti'nin tamamının ÇHC toprağı olduğunu iddia etmesiyle (Hindustan Times, 14 Kasım 2006; Rediff News, 14 Kasım 2006; Borderlens, 14 Eylül 2022) o tarihe dek taraflar arasında gerçekleşen bütün ilerlemeler rafa kalktı

(Observer Research Foundation, 14 Haziran 2021; Joshi, 2021, 15) ve böylece Ruisheng'in iddiası doğrulanmış oldu.

Nispeten istikrarlı ilişkilerin yürütüldüğü dönemin (1990'ların ortaları ile 2000'lerin ortaları) hemen ardından, Çin'in Arunachal Pradesh bölgesini Güney Tibet olarak tanımlamasıyla birlikte taraflar Arunachal Pradesh Eyaleti sınırlarına askeri güç takviyeleri yapmaya başladı. Böylece sınır anlaşmazlıkları hususundaki müzakereler yeniden çıkmaza girdi. Fiili Kontrol Hattı'nda tırmanan gerilim ve saldırganlık 2013 yılından itibaren itişme/scuffles ve taş atma olaylarıyla şiddetini arttırdı (Carneige, 4 Haziran 2020; The Indian Express, 20 Haziran 2020; Gokhale, 2022, 21). Haziran 2017'de yaşanan Doklam Kriziyle birlikte ikili anlaşmazlıklar doruk noktasına ulaştı. Çin'in Doklam Bölgesi'nde yol inşa etmesiyle başlayan bu kriz, 73 gün sürerken, 28 Ağustos 2017'de Pekin ve Yeni Delhi'nin sınır çatışmasına son vermek için fikir birliğine varmasıyla yatıştı (Reuters, 28 Ağustos 2017). 2020 yılına kadar devam eden sükûnet bu yılın Mayıs ayında son bularak yerini şiddet eylemlerinin yeniden arttığı gergin bir ortama bıraktı.

Böylece, taraflar arasındaki şiddet eylemlerinin yoğun biçimde yaşandığı ve sonrasında bir krize (Ladakh krizi) dönüşecek olan ilk çatışma, 5 Mayıs 2020 tarihinde Pangong Gölü'nün kuzey kıyısında gerçekleşti (The Guardian, 11 Mayıs 2020; Westcott, 2021, 11-12). 15 Haziran 2020'ye gelindiğinde ise çatışmaların Galwan Vadisi'ne sıçramasıyla taraflar arasındaki şiddet ve gerilim daha da artmış oldu (The Times of India, 16 Haziran 2020; The Times of India, 21 Haziran 2020). Daha da önemlisi bu dönemde yaşanan krizler, tarafların aralarındaki sorunlara yaklaşımında ciddi değişimlerin olduğunu da gösterdi. Nitekim, 2010'lu yıllarda ikili arasında yaşanan sınır sorunları, ÇHC Devlet Başkan Xi Jinping ile Hindistan Başbakanı Narendra Modi arasındaki gayri resmi zirvelerde çözülürken; 2020 yılında yaşanan çatışmalarda tarafların çözümden ziyade iddialarında sert tutumlar benimsemesi, ilişkilerinin gelecekte daha gergin bir hal alacağına dair öngörülerde bulunulmasına neden oldu (Foreign Policy, 23 Mayıs 2020). Nitekim 2021 yılında Arunachal Pradesh'in bazı bölgelerinin ÇHC tarafından yeniden adlandırılmasının yanında, Pekin'in haritalarda yaptığı isim değişiklikleriyle bölgede gerginlik daha da tırmandı ve bu süreçte iki ülke arasındaki ihtilafta çözümsüzlüğün hâkim olacağı bir atmosferin kaldırım taşları döşenmeye başladı (The Hindu, 31 Aralık 2021). Öte yandan Çin'in bu kışkırtıcı eylemlerinin üzerine Yeni Delhi yönetiminin, Hindistan'ın egemenliği altında olan bu hayati bölgeye dair Pekin'in iddialarını tanımadığını sert bir dille ifade etmesi iki tarafın da ihtilaflardaki iddialarından taviz vermeyeceği ve dolayısıyla ilişkilerin daha da gerileceği yönündeki iddiaları güçlendirdi (Ministry of External Affairs Government of India, 30 Aralık 2021).

Bununla birlikte, kuruluşlarından itibaren aralarında sınır anlaşmazlıkları yaşayan iki Asya devinin, aralarındaki gerginliği azaltmak ve çatışmaları önlemek için birçok müzakere gerçekleştiren, son yıllardaki sorunlarda farklı tutumlar benimsemeleri iki tarafın da sorunun çözümüne dair farklı metotlar benimsemeye başladığını gösterdi. Bu bağlamda, 1981-87 yılları arasında 8 tur üst düzey görüşme; 1988-2002 yılları arasında 14 ortak çalışma grubu toplantısı; 2003-2020 yılları arasında özel temsilcilerin gerçekleştirdiği 17 görüşme yapılırken, 2020 yılında Ladakh'ta yaşanan çatışmaların can kaybıyla sonuçlanması, iki ülkenin diplomatik

yöntemlerden ziyade askeri yöntemleri öne çıkarmaya başladığının sinyallerini verdi. Bu kapsamda Ladakh'ın doğusunda yaşanan çatışmaların ardından taraflar arasındaki askeri müzakerelerde ciddi bir artışın yaşanması da askerin ve askeri metotların soruna daha çok dahil olduğunu gösterdi (Indian Defence Review, 14 Şubat 2023). Daha da önemlisi, bu çatışmalarla birlikte, Gandhi'nin 1988 yılındaki Pekin ziyareti sonrasında kurulan ilişkiler temelden sarsılırken, ÇHC ile Hindistan arasındaki ilişkiler 1962 Savaşı'ndan bu yana en düşük seviyesine geriledi.

3. İki Ülke Arasındaki İlişkilerde Yeni Dönem: 2020 Ladakh Krizi ve Sonrası

Hindistan'ın Ağustos 2019'da Ladakh'ı tartışmalı Keşmir bölgesinden ayrı federal bir bölge olarak ilan ettiğini duyurmasının üzerine aralarında Çin'in de olduğu birçok ülke Hindistan'ın bu kararını kınadı. Yeni Delhi'nin Ladakh'ın statüsünü değiştirmek konusundaki bu hamlesine karşılık olarak Pekin, Doğu Ladakh'taki birçok noktada mevzilerini güçlendirmeye başladı. Pekin'in Doğu Ladakh'taki bu iddialı eylemi, Hindistan'ın güvenlik endişelerini daha da arttırdı. Böylece karşılıklı olarak atılan adımlar iki ülkeyi ciddi bir güvenlik ikilemi (Herz, 1950, 157-180; Glaser, 1997, 171-201; Booth ve Wheeler, 2008) döngüsüne sürüklerken, Ladakh krizi, Hindistan ve Çin'in kalıcı düşmanlar olduğu yeni bir stratejik gerçekliği ortaya koymuş oldu. Bunun yanında Hindistan için ÇHC'ye karşı yenilenen siyasi düşmanlık ve yeni bir stratejik gerçeklik yarattı (Stanford University, 6 Mayıs 2021). Bu kapsamda ÇHC ile kurulacak siyasi ilişkiyi düşmanlık ve güvensizlik kalıpları ile tanımlamaya başlayan Hindistan, Fiili Kontrol Hattı'na daha fazla asker yığarak (The Economic Times, 31 Mart 2018) sert güç araçlarını ön plana çıkarmaya başladı.

Hindistan'ın Galwan Vadisi'nin Fiili Kontrol Hattı boyunca tek taraflı olarak tesisler inşa ettiğini ve Hindistan sınır birliklerinin sınır kontrolü ve yönetiminin statükosunu değiştirmek amacıyla ÇHC topraklarına izinsiz biçimde girdiğini iddia eden ÇHC Dışişleri Bakanlığı, Hindistan'ın ÇHC sınırı boyunca altyapı inşasını ve askeri konuşlandırmayı hızlandırmasına karşı olduğunu açıkladı (Ministry of National Defense, 24 Haziran 2020). Böylece Hindistan'ın ihtilafli bölgedeki bu eylemlerini, ÇHC'ye yönelik potansiyel bir tehdit olarak ilan eden Pekin (Embassy of the People's Republic of China, 13 Ekim 2020) tartışmalı sınır bölgesindeki konumunu sağlamlaştırmak için haklı bir gerekçe sunmuş oldu.

Tüm bu gelişmelerin neticesinde ihtilafli sınırlarda birbirlerine karşı üstünlük kurmaya çalışan iki taraf 2020 yılında Fiili Kontrol Hattı'nın Batı Sektörü'nde karşı karşıya geldi. ÇHC birlikleri Mayıs ve Haziran'da Pangong Gölü, Galwan Vadisi, Gogra ve Hot Spring de dahil olmak üzere Ladakh bölgesindeki sınır boyunca birçok mevziyi ele geçirmek için harekete geçerken (The Times of India, 2 Temmuz 2020; Kumar, 2023, 16; Observer Research Foundation, Mart 2023), 15 Haziran 2020'de ise dikenli telle sarılmış ve çivili sopalarla, Galwan Vadisi'ndeki ÇHC çadırlarını kaldırmaya çalışan Hintli askerlere saldırdı (The Washington Post, 22 Haziran 2020). Tüm dünyanın COVID-19 salgınıyla meşgul olduğu bir dönemde Çin'in attığı bu adımlar, materyal güç unsurları açısından daha güçlü olduğu Hindistan ile anlaşmazlık yaşadığı sınırlarda fiili bir durum oluşturup hâkimiyet kurma amaçlı bir strateji olarak yorumlandı (War on the Rocks, 9 Temmuz 2020). Bazı kesimler ise, Çin'in bu eylemlerinin zorlayıcı diplomasi örneği taşıdığını ileri sürerek, ABD ile

kurduğu yakın ilişkiden ötürü Hindistan'a uyarı sinyali verdiğini iddia etti (US News, 16 Haziran 2020; The Hindu, 7 Temmuz 2020). Çin'in bu saldırgan eylemlerini açıklamaya çalışan farklı yorum ve iddialar bir araya getirildiğinde, iki ülke arasındaki asimetrik güç farkının saldırı-savunma dengesini belirlediğini görmek mümkündür. Zira taraflar arasında bu süreçte meydana gelen saldırı-savunma eylemleri (War on the Rocks, 9 Temmuz 2020), Çin'in bir dizi Hindistan askerinin ölümüne yol açarak Hindistan'ın kırmızı çizgisini aşacak kadar saldırgan davranmasının arkasında iki ülke arasındaki asimetrik materyal güç farkının varlığını ortaya koymaktadır.

Haziran 2020'de Ladakh'ın doğusundaki Galwan Vadisi'nde meydana gelen çatışmada, 20 Hint askeri ile dört Çin askerinin ölmesi iki ülkenin aralarındaki sorunların çözümüne yönelik benimsedikleri askeri araçların baskın olduğu yeni yaklaşımları gün yüzüne çıkardı (BBC News, 16 Haziran 2020; The New York Times, 17 Haziran 2020; AP News, 17 Haziran 2020; CNBC, 18 Şubat 2021). Ateşli silahların kullanılmadığı çatışmada ölümler hipotermi, boğulma, taş ve sopalarla saldırılar neticesinde yaşandı (Observer Research Foundation, Haziran 2021; Joshi, 2021, 7). Bu çatışma, 1975 yılından beri Asya'nın iki büyük gücü olan ÇHC ve Hindistan arasında yaşanan ilk ölümlü çatışma olarak tarihe geçti (Independent, 16 Haziran 2020). Çatışma sonrasında açıklama yapan Hindistan Dışişleri Bakanı Subrahmanyam Jaishankar, Çin'i Galwan Vadisi'ndeki Fiili Kontrol Hattı'nı tek taraflı olarak değiştirmeye çalışmakla suçladı (The Economic Times, 4 Ocak 2023; BBC News, 20 Aralık 2023). Öte yandan ÇHC tarafı da, Hindistan'ı sınırı aşarak ÇHC tarafına geçmekle suçladı.

2020 yılındaki ölümcül çatışmanın sonrasında ÇHC birliklerinin geri çekilmesinin ardından Hint askerlerinin de Doğu Ladakh'taki çatışma alanından 1,5 km geri çekilmesiyle (The Guardian, 9 Eylül 2022; The Hindu, 7 Temmuz 2020) aralarında tampon bölge oluşturan iki ülke 10 Eylül 2020 tarihinde "five point consensus" (Hindustan Times, 11 Eylül 2020) üzerinde anlaşmaya vardı ve hükümetler düzeyinde müzakereler başladı. Ancak yapılan resmi anlaşmaya rağmen her iki taraf da Fiili Kontrol Hattı boyunca güçlerini seferber etmeye devam etti. Üstelik bu süreçte Kontrol Hattı boyunca konuşlanmış birlik sayısında yaklaşık beş kat bir artış yaşandı (Reuters, 22 Haziran 2020; Aljazeera, 25 Haziran 2020; BBC News 25 Haziran 2020; The Print 1 Eylül 2020; Westcott, 2021, 12-14). Böylece ÇHC ile Hindistan arasında 45 yıl sonra yaşanan ilk ölümcül çatışmanın ardından (BBC News, 16 Haziran 2020; The New York Times 16 Haziran 2020; Think China, 18 Haziran 2020; The Times of India, 23 Haziran 2020) iki ülke arasındaki gerilim artarak devam etti (BBC News, 21 Ekim 2020; India Today 3 Ocak 2022). Bu olay aynı zamanda ÇHC ile Hindistan'ın anlaşmazlık yaşadığı diğer sınır bölgelerindeki çatışmaları da alevlendirdi. Nitekim Ocak 2021 tarihinde, Butan ve Nepal arasında, Sikkim eyaleti yakınlarında gerçekleşen çatışma (BBC News, 25 Ocak 2021) ile Aralık 2022 tarihinde Arunachal Pradesh eyaletinin Tawang bölgesinde gerçekleşen çatışmada, her iki taraftan da yaralananlar oldu (CNN Türk, 12 Aralık 2022; BBC News, 13 Aralık 2022).

4. Rekabet, Güvenlik İkilemi ve Doğu Ladakh Sınır Anlaşmazlığı

ÇHC ile Hindistan arasında, Doğu Ladakh'ta yer alan Aksai Chin platosunun mülkiyeti konusunda yaşanan sınır anlaşmazlığının temeli, iki ülkenin sınırlarını ayırmayı amaçlayan Fiili Kontrol Hattı'na dair fikir ayrılıklarına dayanmaktadır. Bu hattın, her iki ülkenin de taleplerini karşılayacak ve her iki tarafı memnun edecek ortak bir sınıra göre çizilmemesinden dolayı ÇHC ile Hindistan arasında uzun yıllardır devam eden sınır anlaşmazlıkları halen çözüme ulaşamamıştır. Bu nedenle taraflar arasında uzun yıllardır yürütülen müzakerelere ve varılan anlaşmalara rağmen, bölgede kalıcı bir sükûnet yaratılamamıştır ve iki ülke arasındaki gerilimler periyodik olarak yaşanmaya devam etmektedir.

Tarihsel bağlamda bakıldığında, Doğu Ladakh bölgesinin herhangi bir hükümetin üzerinde otorite kurmak konusunda çaba sarf etmediği, stratejik ve ekonomik önemi bulunmayan, yalnızca kaşiflerin, ticaret kervanı ya da çobanların kullandığı ıssız bir coğrafyada yer aldığı görülmektedir. Hindistan Orta Asya'ya açılan kapısı olan Ladakh'ın geleneksel olarak Jammu ve Keşmir'in bir parçası olduğu iddiasına karşılık olarak (Warikoo, 2020, 177-192); Çin, Tibet platosuna giden tek yol olması hasebiyle stratejik öneme sahip bu bölgenin Sincan'ın bir parçası olduğunu iddia etti. Bölgeye atfedilen bu önem, 1957 yılında Çin'in Sincan-Tibet otoyolunu inşa etmesiyle birlikte arttı (Westcott, 2021, 10). Son yıllarda Fiili Kontrol Hattı'nın Batı Sektörü yakınlarında her iki ülkenin yoğun alt yapı çalışması yürütmesinin sebebi de Doğu Ladakh'ın stratejik öneminde görülen bu artıştır.

1950'lerin başlarında Himalaya bölgesinde yollar inşa etmeye başlayan Pekin, halihazırda Tibet ve Yunnan Eyaletinde geniş bir karayolu ve demiryolu ağına sahiptir. Buna karşılık Hindistan, Çin'in gelişmiş altyapı çalışmalarını ve lojistik avantajını etkisiz hale getirmek için oldukça geç kalarak, 2000'li yıllarda Fiili Kontrol Hattı'nda geniş bir karayolu ve demiryolu inşaatı programı başlattı (BBC News, 30 Temmuz 2020). Ancak uzun yıllardır güçlü karayolu ve demiryolu ağı inşa eden Çin, sınır bölgesinde altyapı faaliyetlerindeki başarısının yanında, 1990'lar ve 2000'lerde ekonomik büyümesinin büyük bir ivme kazanmasıyla Hindistan'ı geride bırakarak sınır bölgelerinin kontrolü konusunda ciddi bir üstünlük elde etti. Çin'in bölgede sahip olduğu bu avantajlı duruma karşılık olarak, Hindistan ise Pakistan ile yaşadığı güvenlik meselesine odaklandığı için tartışmalı Fiili Kontrol Hattı üzerinde hakimiyet alanı kurmaktan oldukça uzak kaldı (Westcott, 2021, 18). Ancak Hindistan yıllar içerisinde bu güçlü rakibiyle mücadele edebilecek kapasiteye ulaşmak amacıyla altyapı faaliyetlerini güçlendirdi. Özellikle 2010'lu yılların ortalarından itibaren Hindistan'ın önemli bir bölgesel güç haline gelmesiyle birlikte sınırları üzerinde hakimiyet ve Çin'e karşı meydan okuma kapasitesi de büyük ölçüde artış gösterdi (Sridharan, 2017, 51-68; Kukreja, 2020, 8-23; Ganguly ve Scobell, 2018, 184-185).

2014 yılından itibaren stratejik saldırı savunması altında faaliyet göstererek saldırı-savunma eylemlerinde değişikliğe giden Hindistan, stratejik olarak daha iddialı ve daha saldırgan bir politika izlemeye başladı. Hindistan'ın savunma harcamalarının önemli ölçüde artması ve Hindistan'ın dünyanın en gelişmiş silah ithalatçılarından biri haline gelmesiyle birlikte Hint ordusunun gücü ve harekât kapasitesinde kayda

değer bir artış yaşandı. Hindistan'ın 2018 yılında Çin'in birçok noktasına ulaşabilecek savaş başlığı geliştirmesiyle birlikte bölgedeki gerilim daha da tırmandı (Rehman, 2017, 104-142; South China Morning Post, 19 Ocak 2018; Amir vd, 2020, 2). Bu gelişmelerin yanı sıra Hindistan'ın Çin'i dengeleme ve sınırlama stratejisi kapsamında Fiili Kontrol Hattı boyunca tartışmalı olan noktalara asker ve teçhizat naklini kolaylaştıran karayolları, köprüler, tüneller ve hava alanları inşa ederek askeri konumunu ve sınır bölgesindeki kontrol mekanizmalarını güçlendirme çalışmaları Çin'in güvenlik kaygılarını daha da arttırdı (BBC News, 30 Temmuz 2020; Hindustan Times, 7 Şubat 2019). Bu süreçte Hindistan'ın Çin-Hindistan sınırında 3.417 kilometrelik alanı kapsayan 61 stratejik yol inşa projesi (The Times of India, 26 Temmuz 2022; Deccan Herald News, 26 Temmuz 2022; Hindustan Times, 7 Şubat 2019), (8 köprüyü içeren 255 kilometre uzunluğundaki) Leh'i stratejik Karakum'a bağlayan Darbuk-Shyok-DBO yol çalışması bölgedeki dengeleri değiştiren bir adım oldu (India Today, 4 Aralık 2022). Nitekim bu stratejik yol çalışmaları, olası bir çatışmada Hindistan'ın insan ve ekipman taşıma kabiliyetini büyük ölçüde arttırması bakımından Çin'e meydan okuyan bir hamlelerdi.

Hindistan'ın bölgesel güç olarak yükselişini tetikleyen bu eylemlerine karşılık olarak Çin, jeostratejik rakibinin gücünü sınırlandırmaya yönelik hamlelerde bulunmaya başladı. Bu doğrultuda Pekin, Burma üzerinden açılacak Shwe Gaz Yolu projesiyle (Banktrack, Eylül 2009; NS Energy, Şubat 2019) Hindistan'ın sorun yaşadığı Pakistan ile imzaladığı Ekonomi Koridoru (CPEC) projesiyle (CPEC; Xinhuanet, 10 Nisan 2018) ve Pakistan'ı Kuşak ve Yol projesine dahil ederek Hindistan'ı bölgede yalnızlaştırma ve sınırlandırma girişimlerinde bulundu. ÇHC bu projeleriyle Fiili Kontrol Hattı boyunca taktiksel askeri avantajına ve tartışmalı Aksai Chin bölgesi üzerindeki hakimiyetine yönelik tehdit olarak algıladığı Hindistan'ı kontrol altında tutmaya çalıştı.

Karşılıklı olarak güç arttırma eylemlerinin gerçekleştiği bu atmosferde Hindistan'ın, eski Jammu ve Keşmir eyaletine "özel bir statü" atfeden 370 ve 35A maddelerini yürürlükten kaldırmasıyla birlikte rekabetin boyutu da değişmiş oldu (The Wire, 6 Ağustos 2019). Hindistan hükümeti yaptığı bu düzenlemeyle eyaleti "Birlik Bölgesi" olarak ikiye ayırarak, bu bölgeyi Ladakh Birlik bölgesinden ayrı yönetilen merkezi bir bölge ilan etti. Bu gelişmelerin yaşandığı esnada Hindistan Parlamentosu'nun, Aksai Chin'i Ladakh'ın bir parçasının olduğunu iddia etmesiyle birlikte ÇHC ile Hindistan arasındaki gerilim had safhaya ulaştı (Westcott, 2021, 9).

Güç ve rekabetin yansımalarını gördüğümüz bu gelişmelerin ardından taraflar arasındaki karşılıklı endişeler ve iki ülke arasında önceden var olan güvenlik ikilemi yükselişe geçti (Holslag, 2009, 811-840; Joshi ve Mukherjee, 2019, 25-43; Garver, 2002, 1-38). Nitekim iki ülkenin 2020 yılı itibarıyla Ladakh bölgesinde sergiledikleri saldırgan tutumları da bu yükselişi kanıtlamış oldu. Bu bağlamda Ladakh krizinin en önemli nedenini, karşılıklı tehdit algılamalarındaki artışlar oluşturmaktadır. Bölgedeki altyapı çalışmaları ve lojistik konusundaki avantajlı konumundan ötürü Çin'i tehdit olarak algılayan Hindistan, askeri konumunu ve sınır bölgesindeki kontrol mekanizmalarını güçlendirme yoluna gitti. Böylece Hindistan askeri ve stratejik açıdan bölgede yükselen gücü ve stratejik sınır yolları vasıtasıyla avantajlı bir konuma yükselmiş oldu. Bu süreçte Hindistan'ın Fiili Kontrol Hattı'nda kendisine

meydan okuyabileceğini düşünen ÇHC cephesinde Hindistan'a yönelik tehdit algılanmasında ciddi bir artış oldu (China Military, 24 Aralık 2020; The Diplomat, 2 Haziran 2020). ÇHC, Hindistan'ın ihtilafli sınır bölgesindeki statükoyu lehine dönüştürme çabalarına bir tepki olarak, Mayıs 2020'de sınır birliklerine Fili Kontrol Hattı boyunca taktiksel mevzileri güvence altına alma yetkisi verdi (War on the Rocks, 19 Haziran 2020; Westcott, 2021, 22). Böylece sınır anlaşmazlıklarının ve karşılıklı güvensizlik algılamalarının şekillendirdiği bölge jeopolitiğinde iki devlet arasındaki çatışmalar meydana geldi. Galwan vadisinde yaşanan bu çatışmalar bölgesel istikrarı bozarken, ÇHC ile Hindistan arasındaki güvenlik ikileminin dinamiklerini de hızlandırmış oldu.

Sonuç

Hindistan'ın 1947'de bağımsızlığını elde edip egemen bir devlet olarak uluslararası sahneye çıkması ile ÇHC'nin 1949'da Komünist bir Halk Cumhuriyeti olarak kurulmasından sonraki on yılda iki ülke birçok alanda benzer yaklaşımlarla hareket etti. Bu dönemde hem Hindistan hem de ÇHC idealist bir dış politika benimseyerek bir yandan ABD lider olduğu kapitalist blok diğer yandan SSCB liderliğindeki komünist blokun oluşturduğu iki kutuplu yapıya hapsolmuş uluslararası siyaseti rekabet ve çatışma atmosferinden çıkarıp, dostluk ve iş birliğinin mümkün olacağı bir ortamın kurulabileceğini göstermek için idealist yaklaşımlarla Bağlantısızlar Hareketi'ni destekledi. Bu süreçte iki ülke sosyal, siyasi ve ekonomik gelişmelerini sürdürmek ve istikrarlarını koruyabilmek için yakın iş birliği içerisinde olmayı tercih etti. Ancak bu iki ülke gerek Amerikan veya Sovyet etkisinden korunmak gerekse ulusal çıkarlarını koruyabilmek için Bağlantısızlar Hareketi'yle ilişkilerini geliştirmeye çalışsalar da ikili arasındaki sınır sorunlarından kaynaklanan çıkar çatışması, ilişkilerin gerilmesine ve tarafların karşı karşıya gelmesine neden oldu. Böylece 1962'deki Aksai Çin/Doğu Ladakh sınır sorunlarından kaynaklanan sıcak çatışma ile taraflar arasındaki ilişkilerde yeni bir safhaya geçildi. Nitekim bu çatışma ile kuruluşlarından bu döneme kadar idealist yaklaşımların hâkim olduğu dış politika uygulamaları sayesinde aralarındaki dostane ilişkiler, yerini gerginliklerin hâkim olacağı realist yaklaşımların benimsendiği dış politika uygulamalarına bıraktı. Yine de iki ülke 1962 yılındaki çatışmanın ardından uzun yıllar boyunca aralarındaki sınır anlaşmazlıklarından kaynaklanan sorunları çatışmasız bir şekilde yürütmeyi başardı. Ancak 2020'ye gelindiğinde iki ülke arasındaki sınır anlaşmazlıklarındaki çatışmasızlık statükosu olarak adlandırılacak durum yaşanan birkaç sıcak çatışma ile ortadan kalktı. Böylece ikili ilişkilerde gerginliğin ve karşılıklı güvensizliğin çatışmaya dönüşme olasılığının arttığı bir atmosfere girildi.

Bu bağlamda Fiili Kontrol Hattı'nda militarizasyonu arttıran Ladakh krizi, ÇHC ile Hindistan arasındaki ilişkilerde yeni bir stratejik gerçeklik yarattı. Bu krizin Hindistan güvenlik politikası üzerindeki merkezi etkisi, Çin'e karşı hem siyasi hem de operasyonel seviyelerde vuku bulan daha sert bir yaklaşım oldu. Taraflar arasında oluşan stratejik gerçeklikle ilişkili olarak ortaya çıkan yeni siyasi tablo, karşılıklı güven duygusunu büyük ölçüde sarstı (Stanford University, 6 Mayıs 2021). Bu süreçte iki ülke arasındaki güvensizliğin ve bölgedeki gerginliğin artışı, sınır anlaşmazlıkları konusunda daha büyük çatışmanın yaşanma olasılığını arttırmış

oldu (Gokhale, 2021, 1-2). Sonuç olarak ÇHC ile Hindistan ilişkileri, karşılıklı güvensizlik ve rekabet havasında devam ederken; Ladakh bölgesindeki artan rekabet, güvensizlik ve düşmanlık dikkate alındığında, ÇHC ile Hindistan arasındaki militarize toprak anlaşmazlığının artarak, daha büyük çatışmalara evrilmesi olası görünmektedir.

Notlar

1. Doğu Ladakh (Aksai Chin), Çin ve Hindistan arasındaki ihtilafli bölgedir. Aksai Chin, Tibet'in bir parçası olarak Çin tarafından yönetilen bölgedir. Hindistan bu bölgenin, Ladakh Birlik Bölgesi'nin bir parçası olduğunu iddia etmektedir. Keşmir bölgesinin bir parçası olan bu coğrafya, 1950'lerin sonlarından beri Çin ile Hindistan arasında anlaşmazlık konusu olmuştur. Ladakh'taki sınır anlaşmazlığının en temel sebebi, Çin'in Tibet'in bir parçası olduğu gerekçesiyle Ladakh üzerindeki iddialarıyla, Hindistan'ın bu bölgeyi Ladakh Birlik Bölgesi'nin bir parçası olduğuna dair iddialarının çatışmasıdır. Çin'in iddialarına göre Batı Tibet tarihi, Ladakh bölgesiyle iç içedir. Rajendra Nath, *Strategic Ladakh: A historical narrative 1951-53 and a military perspective*, Vij Books, 2016. Galwan Vadisi ve Pangong Gölü'nün yer aldığı Doğu Ladakh, Keşmir coğrafyasının Ladakh Bölgesi uzantısıdır. Bu bölge, Çin-Hindistan sınırını ifade etmek için kullanılan "Fiili Kontrol Hattı'nın" (Line of Actual Control), "Batı Sektörü'nde" yer almaktadır. 2020 yılında Doğu Ladakh'ta çatışmaya dönüşen gerilimin temeli de bu Hat ile çizilen "ihtilafli" sınırlara dayanmaktadır.
2. Çin-Hindistan ortak bildirisinde önerilen Panch Shila İlkeleri (Pancsheel, Barış İçinde Yaşamın Beş İlkesi), egemenlik ve toprak bütünlüğüne saygı prensibi, saldırmazlık prensibi, içişlerine karışmama prensibi, eşitlik ve karşılıklı fayda sağlama prensibi, barış içinde bir arada yaşama prensibi.
3. Bengal Körfezi'nden Çin'in Yunnan eyaletine uzanan doğal gaz projesidir. Myanmar açıklarında Bengal Körfezi'nde bulunan Shwe, Shwe Phyu ve Mya bölgelerinin geliştirilmesini amaçlayan Shwe Gaz Yolu projesiyle Çin, bu üç bölgede bulunduğu tahmin edilen 4,5 trilyon metre küp gaz üzerinde hakimiyet kurmayı planlamaktadır.
4. Çin-Pakistan Ekonomi Koridoru ile Çin, Pakistan'daki demiryolu, karayolu ve boru hattı üzerinden Gwadar Limanı aracılığıyla Umman Denizi'ne ulaşmayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda bölgede kurulacak ulaşım ve iletişim altyapısı sayesinde Pakistan'ın ekonomi, tarım, ticaret ve turizm gibi konularda gelişmesine katkı sağlaması beklenmektedir.

Kaynakça

- Abraham, Itty, "From Bandung to NAM: Non-alignment and Indian Foreign Policy, 1947-65", *Commonwealth & Comparative Politics* 46/2 (2008), 195–219.
- Ahmad Adil, "India-China border tensions likely to escalate: Experts". Anadolu Ajansı (2 Ağustos 2020), <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/india-china-border-tensions-likely-to-escalate-experts/1960742>.
- Aljazeera, "Satellite images show Chinese structures near deadly clash site" (25 Haziran 2020), <https://www.aljazeera.com/news/2020/6/25/satellite-images-show-chinese-structures-near-deadly-clash-site>.
- Amir, Shamaila; Ali, Muneeba ve Ahmad, Fayyaz, "Sino-India Relations and Ladakh Faceoff: An Analysis" 2/2 (2020), 1-7.
- Amrita Jash, "China Claims, but India Administers – Where Does Arunachal Pradesh Stand in the India-China Boundary Dispute?". BORDERLENS (14 Eylül 2022), <https://www.borderlens.com/features/china-claims-but-india-administers-where-does-arunachal-pradesh-stand-in-the-india-china-boundary-dispute/>.
- AP News, "Expert warn China-India standoff risks unintentional war" (6 Eylül 2020), <https://apnews.com/article/virus-outbreak-ap-top-news-international-news-asia-pacific-d27ec36d89d5b8011ebaaef2983809f>.
- AP News, "India: 20 troops killed in Himalayas clash with Chinese army" (17 Haziran 2020), <https://apnews.com/article/india-united-nations-china-ap-top-news-international-news-4229f3e3e36a56e7487dc35f58d99105>.
- Banktrack, "Shwe Gas Project" (Eylül 2009), https://www.banktrack.org/download/shwe_gas_project_fact_sheet/shwe_gas_project_factsheetsmall.pdf.
- Bashir, Sadaf ve Taj, Shaista, "An Assessment of Drivers and Dynamics of 2020 Sino-Indian Border Conflict", *Multicultural Education* 8/6 (2022), 284-292.
- BBC News, "Galwan Valley: Satellite images 'show China structures' on India border", (25 Haziran 2020), <https://www.bbc.com/news/world-asia-53174887>.
- BBC News, "India and China race to build along a disputed frontier", (30 Temmuz) <https://www.bbc.com/news/world-asia-53171124>.
- BBC News, "India and China troops clash on Arunachal Pradesh mountain border", (13 Aralık 2022), <https://www.bbc.com/news/world-asia-63953400>.
- BBC News, "India-China clash: 20 Indian troops killed in Ladakh fighting", (16 Haziran 2020), <https://www.bbc.com/news/world-asia-53061476>.
- BBC News, "India-China dispute: India hands over soldier who crossed border", (21 Ekim 2020), <https://www.bbc.com/news/world-asia-india-54610763>.
- BBC News, "India-China dispute: The border row explained in 400 words", (14 Aralık 2022), <https://www.bbc.com/news/world-asia-53062484>.
- BBC News, "S Jaishankar: India beefs up military at tense China border", 20 Aralık 2022, <https://www.bbc.com/news/world-asia-india-64035715>.
- BBC News, "Sikkim: Chinese and Indian troops 'in new border clash'", (25 Ocak 2021), <https://www.bbc.com/news/world-asia-55793112>.

- Booth, Ken - Wheeler, Nicholas. *"The security dilemma." Fear, Cooperation and Trust in World Politics*. Basingstoke and New York: Palgrave Macmillian, 2008.
- Chan, Minnie, "Should Beijing be worried about India's latest missile launch?". *South China Morning Post*, (19 Ocak 2018), <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2129720/should-beijing-be-worried-about-indias-latest-missile>.
- China Military, "Overview of international military conflicts and security situation in 2020", (24 Aralık 2020), http://eng.chinamil.com.cn/CHINA_209163/TopStories_209189/9957863.html,
- CNBC, "China reveals 4 soldiers killed in June 2020 border clash with India", (18 Şubat 2021), <https://www.cnbc.com/2021/02/19/china-reveals-4-soldiers-killed-in-june-2020-border-clash-with-india.html>.
- CNN Türk, "Hindistan ve Çin askerleri arasında sınır bölgesinde çatışma", (12 Aralık 2022), <https://www.cnnturk.com/dunya/hindistan-ve-cin-askerleri-arasinda-sinir-bolgesinde-catisma>
- CPEC, "CPEC Significance/Potential", <https://cpec.gov.pk/significance-potential/4>.
- Dan Altman, "What the History of modern Conquest Tells us about China and India's Border Crisis". *War on the Rocks* (9 Temmuz 2020), <https://warontherocks.com/2020/07/what-the-history-of-modern-conquest-tells-us-about-china-and-indias-border-crisis/>.
- Davidson, Helen, Indian and Chinese troops pull back from disputed Himalayan border area". *The Guardian*, (9 Eylül 2022), <https://www.theguardian.com/world/2022/sep/09/indian-and-chinese-troops-pull-back-from-disputed-himalayan-border-area>.
- Deccan Herald News, "India built 2K km of roads along disputed China border", (26 Temmuz 2022), <https://www.deccanherald.com/national/india-built-2k-km-of-roads-along-disputed-china-border-1130087.html>.
- Dutt, Barkha, "The inside story of how India and China came to blows in the Himalayas". *The Washington Post*, (22 Haziran 2020), <https://www.washingtonpost.com/opinions/2020/06/22/inside-story-how-india-china-came-blows-himalayas/>.
- Embassy of the People's Republic of China, (13 Ekim 2020), http://mw.china-embassy.gov.cn/eng/fyrth/202010/t20201013_5808650.htm.
- Fisher, Margaret W. ve Rose, Leo E., "Ladakh and The Sino-Indian Border Crisis", *Asian Survey* 1962, 27-37.
- Foreign Policy, "Why We Should Worry About China and India's border Skirmishes", (23 Mayıs 2020), <https://foreignpolicy.com/2020/05/23/india-china-border-skirmishes/>.
- Ganguly, Sumit ve Scobell, Andrew, "The Himalayan Impasse: Sino-Indian Rivalry in the Wake of Doklam", *The Washington Quarterly* 41/3 (2018), 177-190.

- Ganguly, Sumit, "The Sino-Indian Border Talks 1981-1989", *University of California Press* 29/12 (1989), 1132-33.
- Garver, John W., "Sino-Indian Rapprochement and the Sino-Pakistan Entente", *Political Science Quarterly* 111/2 (1996), 323-347.
- Garver, John W., "The security dilemma in Sino-Indian relations", *India Review* 1/4 (2002), 1-38.
- Gettleman, Jeffrey vd., "Worst Clash in Decades on Disputed India-China Border Kills 20 Indian Troops". *The New York Times* (16 Haziran 2020).
- Glaser, Charles L., "The security dilemma revisited", *World Politics* 50/1 (1997), 171-201.
- Gokhale, Vijay, "A Historical Evaluation of China's India Policy: Lessons for India-China Relations", *Carnegie India* (2022), 1-43.
- Gokhale, Vijay, "The Road from Galwan: The Future of India-China Relations", *Carnegie India* 2021, 1-29.
- Goldman, Russell, "*India-China Border Dispute: A Conflict Explained*". *The New York Times* (17 Haziran 2020), <https://www.nytimes.com/2020/06/17/world/asia/india-china-border-clashes.html>.
- Gopalachari, K., "The India-China Boundary Question", *International Studies*, 5/1-2 (1963), 33-42.
- Government of India Ministry of Defence, "Framework to resolve Indo-China Border dispute", (1 Aralık 2005), <https://pib.gov.in/newsite/PrintRelease.aspx?relid=13771>.
- Government of India Ministry of Defence, "Indo-China Border Defence Cooperation Agreement", (9 Aralık 2013), <https://pib.gov.in/newsite/PrintRelease.aspx?relid=101179>.
- Herz, John H., "Idealist internationalism and the security dilemma", *World Politics* 2/2 (1950), 157-180.
- Hindustan Times, "Close to Hu visit, China? Claims? Arunachal", (14 Kasım 2006), <https://www.hindustantimes.com/india/close-to-hu-visit-china-claims-arunachal/story-ugmGBZjUn7YRgkrpvGwVhJ.html>.
- Hindustan Times, "India pushes to complete 61 strategic roads on China border by 2022", (7 Şubat 2019) <https://www.hindustantimes.com/india-news/india-pushes-to-complete-61-strategic-roads-on-china-border-by-2022/story-mN9y4D98U0Ou72me9RrmTI.html>.
- Hindustan Times, "India, China reach 5-point consensus on easing border tensions at Jaishankar-Wang meet", (11 Eylül 2020), <https://www.hindustantimes.com/india-news/reached-5-point-consensus-on-border-row-claims-china-after-jaishankar-wang-meet/story-XklKVJf1CLZAclwB3loh4H.html>.
- Holslag, Jonathan, "The Persistent Military Security Dilemma between China and India", *Journal of Strategic Studies* 32/6 (2009), 811-840.
- Huttenback, Robert A., "A Historical Note on the Sino-Indian Dispute over the Aksai Chin", *The China Quarterly*, 18 (Haziran 1964), 201-207.

- Independent Türkçe, “1975'ten beri bir ilk: Hindistan-Çin sınırında taşlı ve yumruklu çatışmada 3 Hintli asker öldü”, (16 Haziran 2020), <https://www.indyturk.com/node/197151/d%C3%BCnya/1975ten-beri-bir-ilk-hindistan-%C3%A7in-s%C4%B1n%C4%B1r%C4%B1nda-ta%C5%9Fl%C4%B1-ve-yumruklu-%C3%A7at%C4%B1%C5%9Fmada-3-hintli>.
- India Today, “60,000 Chinese troops deployed near Indian border, Indian Army also enhances troops in Ladakh”, (3 Ocak 2022), <https://www.indiatoday.in/india/story/india-china-army-pla-border-standoff-eastern-ladakh-1895545-2022-01-03>.
- India Today, “Line of Actual Control Fortifying the border”, (12 Aralık 2022), <https://www.indiatoday.in/magazine/defence/story/20221212-line-of-actual-control-fortifying-the-border-2304258-2022-12-02>.
- Indian Defence Review, “Role of the IAF: In Possible Conflagration in Ladakh”, (14 Şubat 2023), <http://www.indiandefencereview.com/news/role-of-the-iaf-in-possible-conflagration-in-ladakh/>.
- Ishak, Diyana, “Sino-Indian Relations, Reflections from China”, *An Interview with Cheng Ruisheng, Journal of International Affairs* 64/2 (2011), 213-219.
- Jacob, Jabin T., “The Sino-Indian boundary dispute: Sub-national units as ice-breakers”, *Eurasia Border Review*, 2/1 (2011), 35-45.
- Joshi, Manoj, “Eastern Ladakh, the Longer Perspective Events of Summer 2020”, ORF Occasional Paper, 319 (2021), 1-41, <https://www.orfonline.org/research/eastern-ladakh-the-longer-perspective/>.
- Joshi, Yogesh ve Mukherjee, Anit, “From Denial to Punishment: The Security dilemma and Changes in India’s Military Strategy towards China”, *Asian Security Security Dilemma and Sino-Indian Relations*, 15/1 (2019), 25-43.
- Kasım, Mehmetali, “Bağımsızlıkları Sonrasında Çin ve Hindistan’ın İkili İlişkilerinin Gelişimi ve Avrasya Stratejileri”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24/3 (2020), 547-563.
- Krishnan, Ananth, “China issues ‘official’ names for 15 places in Arunachal Pradesh”. *The Hindu*, (30 Aralık 2021), <https://www.thehindu.com/news/national/china-issues-official-names-for-15-places-in-arunachal-pradesh/article38072545.ece>.
- Kukreja, Veena, “India in the Emergent Multipolar World Order: Dynamics and Strategic Challenges”, *India Quarterly* 76/1 (2020), 8-23.
- Kumar, Amit, “China’s Two-Front Conundrum: A Perspective on the India-China Border Situation”, ORF Occasional Paper, 1-28, 393 (Mart 2023), https://www.orfonline.org/wp-content/uploads/2023/03/ORF_OccasionalPaper_393_China-TwoFrontThreat.pdf.
- Kumar, Sanjay, “A Brief History of India-China Relations”, *Research Journal of Humanities and Social Sciences* 10/2 (2019), 720-728.
- LII of India, “Indian Treaty Series” (14 Ekim 1954), <http://www.commonlii.org/in/other/treaties/INTSer/1954/14.html>.

- Malone, David M. ve Mukherjee, Rohan, "India and China: Conflict and Cooperation", *Survival* 52/1 (2010), 137-158.
- Maxwell, Neville, "Sino-Indian border dispute reconsidered", *Economic and Political Weekly* (1999), 905-918.
- Miglani, Sanjeev vd., "India and China agree to end border standoff". Reuters (28 Ağustos 2017), <https://www.reuters.com/article/cnews-us-india-china-idCAKCN1B80II-OCATP>.
- Ministry of External Affairs Government of India, (11 Nisan 2005), <https://www.mea.gov.in/Portal/LegalTreatiesDoc/CH05B0585.pdf>.
- Ministry of External Affairs Government of India, (30 Aralık 2021), https://www.mea.gov.in/response-to-queries.htm?dtl/34731/Official_Spokespersons_response_to_a_media_query_on_reports_that_China_has_renamed_some_places_in_Arunachal_Pradesh_in_its_own_language.
- Ministry of External Affairs Government of India, (Haziran 2004), https://www.mea.gov.in/Uploads/PublicationDocs/191_panchsheel.pdf.
- Ministry of National Defense, (24 Haziran 2020), <http://eng.mod.gov.cn/xb/Home/Focus/4867191.html>.
- NS Energy, "Shwe Gas Project, Bay of Bengal, Myanmar", (Şubat 2019), <https://www.nsenergybusiness.com/projects/shwe-gas-project/>.
- Observer Research Foundation, "The Events of Summer 2020", Occasional paper, 319 (Haziran 2021), https://orfonline.org/wp-content/uploads/2021/06/ORF_OccasionalPaper_319_Ladakh.pdf
- Outlook India, "China Continuing Its 'Provocative And Disturbing Behaviour': US Diplomat Backs India", (21 Mayıs 2020), <https://www.outlookindia.com/website/story/india-news-china-continuing-its-provocative-and-disturbing-behaviour-us-diplomat-backs-india/353232>.
- Peri, Dinakar, "After Chinese pullback, Indian troops also move 1.5 km away from Galwan Valley clash site", *The Hindu*, (7 Temmuz 2020), <https://www.thehindu.com/news/national/after-chinese-pullback-indian-troops-also-move-15-km-away-from-galwan-valley-clash-site-official/article32009878.ece>.
- Quartz, "Photos: When India's first prime minister visited China in 1954", (14 Mayıs 2015), <https://qz.com/india/404874/photos-when-indias-first-prime-minister-visited-china-in-1954>.
- Rediff News, "Arunachal Pradesh is our territory: Chinese envoy", (14 Kasım 2006), <https://www.rediff.com/news/2006/nov/14china.htm>.
- Rehman, İskander, "A Himalayan challenge: India's Conventional Deterrent and the Role of Special Operations Forces along the Sino-Indian Border", *Naval War College Review* 70/1 (2017), 104-142.
- Reuters, "Images show new structures near site of border clash", (22 Haziran 2020), <https://www.reuters.com/graphics/INDIA-CHINA/BORDER/bdwpkadxqpm/>.

- Riyaz ul Khaliq, "China again opposes Ladakh as India's union territory". Anadolu Ajansı (29 Eylül 2020), <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/china-again-opposes-ladakh-as-indias-union-territory/1989471>.
- Saif Khalid, "'All-out combat' feared as India, China engage in border standoff". Aljazeera (28 Mayıs 2020), <https://www.aljazeera.com/news/2020/5/28/all-out-combat-feared-as-india-china-engage-in-border-standoff>.
- Sen, Subhashis, "Sino-Indian border dispute", *Proceedings of the Indian History Congress* 75 (2014), 1307-1316.
- Shinkman, Paul D., "India, China Face Off in First Deadly Clash in Decades". US News, (16 Haziran 2020), <https://www.usnews.com/news/world-report/articles/2020-06-16/dozens-killed-as-india-china-face-off-in-first-deadly-clash-in-decades>.
- Shisheng, Hu ve Jue, Wang, "The Behavioral Logic behind India's Tough Foreign Policy toward China", *China International Relations* 30/5 (Ekim 2020), 37-65.
- Sridharan, Eswaran, "Where is India headed? Possible future directions in Indian foreign policy", *International Affairs* 93/1 (2017), 51-68.
- Stagecraft and Statecraft, "A tipping point in the Himalayas", (12 Haziran 2020), <https://chellaney.net/2020/06/12/a-tipping-point-in-the-himalayas/>.
- Stanford University, "The Crisis After the Crisis: How Ladakh Will Shape India's Competition with China", (6 Mayıs 2021), <https://fsi.stanford.edu/publication/crisis-after-crisis-how-ladakh-will-shape-india%E2%80%99s-competition-china-2>.
- Sukumaran, R., "The 1962 India-China war and Kargil 1999: Restrictions on the use of air power", *Strategic Analysis* 27/3 (2003), 332-356.
- Tellis, Ashley J., "Hustling in the Himalayas: The Sino-Indian Border Confrontation". Carnegie Endowment for International Peace (4 Haziran 2020), <https://carnegieendowment.org/2020/06/04/hustling-in-himalayas-sino-indian-border-confrontation-pub-81979>.
- The Diplomat "What Is China Saying About the China-India Border Stand-Off?", (2 Haziran 2020), <https://thediplomat.com/2020/06/what-is-china-saying-about-the-china-india-border-stand-off/>.
- The Economic Times, "India increases deployment of troops along border with China near Tibetan region", (31 Mart 2018), <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/india-increases-deployment-of-troops-along-border-with-china-near-tibetan-region/articleshow/63556483.cms?from=mdr>.
- The Economic Times, "LAC clash: Jaishankar calls out China for breaking the unilateral pact, blames it for tense situation", (4 Ocak 2023), <https://economictimes.indiatimes.com/news/india/lac-clash-jaishankar-calls-out-china-for-breaking-the-unilateral-pact-blames-it-for-tense-situation/articleshow/96700527.cms>.

- The Economist, "Military tensions mount on the India-China border", (29 Mayıs 2020), <https://www.economist.com/asia/2020/05/29/military-tensions-mount-on-the-india-china-border>.
- The Guardian, "Indian and Chinese soldiers injured in cross-border fistfight, says Delhi", (11 Mayıs 2020), <https://www.theguardian.com/world/2020/may/11/indian-and-chinese-soldiers-injured-in-cross-border-fistfight-says-delhi>.
- The Indian Express, "Chinese intrusions at 3 places in Ladakh, Army chief takes stock", (24 Mayıs 2020), <https://indianexpress.com/article/india/m-m-naravane-army-chief-line-of-actual-control-lac-chinese-transgressions-6424478/>.
- The Indian Express, "Experts Explain: What triggered China's Line of Actual Control (LAC) moves?", (16 Haziran 2020), <https://indianexpress.com/article/explained/china-india-line-of-actual-control-ladakh-6427647/>.
- The Indian Express, "Explained: If soldiers on LAC were carrying arms, why did they not open fire?", (20 Haziran 2020), <https://indianexpress.com/article/explained/explained-if-soldiers-on-lac-were-carrying-arms-why-did-they-not-open-fire-6467324/>.
- The Print, "China believes India wants Aksai Chin back. PLA has likely secured 40-60 sq km in Ladakh", (28 Mayıs 2020), <https://theprint.in/opinion/china-believes-india-wants-aksai-chin-back-thats-why-it-has-crossed-lac-in-ladakh/430899/>.
- The Print, "Situation in eastern Ladakh still 'sensitive'. China, India deploy tanks, additional troops", (1 Eylül 2020), <https://theprint.in/defence/situation-in-eastern-ladakh-still-sensitive-china-india-deploy-tanks-additional-troops/493416/>.
- The Times of India, "BRO built 3,595 km of roads along LAC in 5 years: Govt", (26 Temmuz 2022), <https://timesofindia.indiatimes.com/india/bro-built-3595km-of-roads-along-lac-in-5-years-govt/articleshow/93122489.cms>.
- The Times of India, "China confirms death of 2 officers, including CO", (23 Haziran 2020), <https://timesofindia.indiatimes.com/india/china-confirms-death-of-2-officers-including-co/articleshow/76520307.cms>.
- The Times of India, "India changes rules of engagement along LAC after violent clash with China", (21 Haziran 2020), <https://timesofindia.indiatimes.com/india/india-changes-rules-of-engagement-along-lac-after-violent-clash-with-china/articleshow/76496676.cms>.
- The Times of India, "Ladakh standoff: India China agree to restart Galwan, Hot Springs pullback", (2 Temmuz 2020), <https://timesofindia.indiatimes.com/india/india-china-agree-to-restart-galwan-hot-springs-pullback/articleshow/76739019.cms>.
- The Times of India, "Violent face-off between Indian, Chinese troops in Galwan Valley: Key points", (16 Haziran 2020), <https://timesofindia.indiatimes.com/india/violent-face-off-between-indian-chinese-troops-in-galwan-valley-key-points/articleshow/76402241.cms>.

- The Wire, "Lok Sabha Passes J&K Reorganisation Bill, Resolution to Revoke Article 370", (6 Ağustos 2019), <https://thewire.in/politics/jammu-and-kashmir- amit-shah-lok-sabha>.
- United Nations Peacemaker, "Agreement Between the Government of the Republic of India and the Government of the People's Republic of China on Confidence-Building Measures in the Military Field Along the Line of Actual Control in the India-China Border Areas", (29 Kasım 1996), https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/CN%20IN_9611_29_Agreement%20between%20China%20and%20India.pdf.
- United Nations Peacemaker, "Agreement on the Maintenance of Peace and Tranquility along the Line of Actual Control in the India-China Border Areas", (7 Eylül 1993), https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/CN%20IN_9309_07_Agreement%20on%20India-China%20Border%20Areas.pdf.
- United Nations Peacemaker, "Protocol between the Government of the Republic of India and the Government of the People's Republic of China on Modalities for the Implementation of Confidence Building Measures in the Military Field along the Line of Actual Control in the India-China Border Areas", (11 Nisan 2005), https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/CN%20IN_0504_11_Protocol%20between%20India%20and%20China.pdf.
- Warikoo,K., "Ladakh: India's Gateway to Central Asia", *Strategic Anlysis* 22/3 (2020), 177-192.
- Westcott, Stephen P., "Seizing a Window of Opportunity? The Causes and Consequences of the 2020 Sino-Indian Border Stand-off", *Journal of Asian Security and International Affairs* 8/1 (2021), 7-32.
- Xinhuanet, "China-Pakistan relations should be pillar for regional peace, stability: Xi", (10 Nisan 2018), http://www.xinhuanet.com/english/2018-04/10/c_137101055.htm.
- Yun Sun, "China's Strategic Assessment of the Ladakh Clash". War on the Rocks (19 Haziran 2020), <https://warontherocks.com/2020/06/chinas-strategic-assessment-of-the-ladakh-clash>.
- Zeyuan, Yu, "China-India border clash: Will India's misperceptions of China's strength lead to war?". Think China, (18 Haziran 2020), <https://www.thinkchina.sg/china-india-border-clash-will-indias-misperceptions-chinas-strength-lead-war>.
- Zhang, Ketian, "Explaining Chinese Military Coercion in Sino-Indian Border Disputes", *Journal of Contemporary China* 2022, 1-18.